

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

3. Pea traktátus: társadalmi kontextus, *egy traktátus struktúrája*

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2020. március 04.

Praktikus dolgok

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-Misna/>
- *Kérdés az előző heti prezentációval kapcsolatban?* <http://birot.web.elte.hu/Misna> *(a félév végéig)*
- Sillabusz: <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-Misna/Misna-2020.pdf>
- Biró Tamás: birot@or-zse.hu , birot@birot.hu
<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>
- Fogadóóra: hétfő 11:00 – 12:00 + email-es egyeztetés alapján.
- Pótlás, ha elmaradna óra?

Praktikus dolgok

1. éves MA-sok számára:

- A kurzus kódja: KT-103
- A kurzus kreditértéke: 4 kredit (azaz $4 \times 30 = 120$ munkaóra)
- A kurzus időpontja: 13:00 – 14:30

Követelmények

Jegyszerzés:

- (A) 1 kredit: rövid írásbeli teszt a vizsgaidőszak elején az előadásokon elhangzott fogalmakból.
- (B) 1 kredit: vizsga a vizsgaidőszakban a héber szövegolvasásokon feldolgozott szövegekből.
- (C) 1 kredit: a félév során 5 alkalommal írásbeli reflexió benyújtása a primer vagy szekunder irodalomról, előre kiadott szempontok alapján, az adott cikk vagy fejezet órai feldolgozása előtt 24 órával leadva.
- (D) 2 kredit: rövidebb szemináriumi dolgozat, a vizsgaidőszak harmadik hetéig leadva.
- (E) 4 kredit: hosszabb szemináriumi dolgozat, a vizsgaidőszak harmadik hetéig leadva.

A zsidó lakosság nagy része mezőgazdaságból élt

- Az ókori hellenizálódott városi zsidó lakossággal ellentétben...
- ... a Misna és a két Talmud elsősorban falusi és kisvárosi közegben, falusi és kisvárosi közegben élők számára születtek, falusi és kisvárosi közegből származó, falusi és kisvárosi közegben élő rabbik által.
- Mezőgazdaság, helyi kisipar és kiskereskedelem.
Ritka kivételek: pl. távolsági kereskedelem.
- Rabbiniikus központok közepes és kisméretű városokban:
Jeruzsálemben nem élhettek zsidók. A Római Birodalom nagyvárosaiban (pl. Róma, Alexandria) alig ismert rabbiniikus tevékenység. Bagdad csak az arab korban válik rabbiniikus központtá.

A Misna szerkezete

(ismétlés)

- Hat rend (*szeder*, סדר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מסכת / מסכתא)

- 525 fejezet
(*perek*, פרק)

- 4224 misna משנה
(kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

Két hete:

Nezikin rend > *Avot* traktátus > 1. fejezet

Múlt héten:

Zeraim rend > *Berakhot* traktátus > 1. fejezet

FACTSHEET:

Zeraim rend

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 11 traktátus
B^erakhot,
Pea, D^emai, Kilaim, S^eviit, T^erumot,
Maaszerot, Maaszer seni, Hala, Orla, Bikkurim.
- Fejezetek száma: 74 fejezet
- Fő téma: mezőgazdasági törvények. Kivétel: *Berakhot* traktátus.
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes traktátusoknál.

Mezőgazdasági vonatkozású törvények

Számos mezőgazdasági vonatkozású törvény a Tórában, például

- *Kilaim*: különböző magvak vegyes vetésének a tilalma és két különböző fajú igavonó állattal történő szántás tilalma (Lev 19,19, Deut 22,9–11).
- *Smita*: a föld parlagon hagyása minden hetedik évben (Exod 23,11, Lev 25, Deut 15).
- *Jovel*: „jubileumi” év (minden 49-ik / 50-ik évben) (Lev 25,8–13, stb.).
- *Orla*: a gyümölcsfa első három évének terméséből tilos fogyasztani (Lev 19,23).
- *Bikkurim*: az első termés bemutatása a Szentélyben (Deut 26).
- Elsőszülött szamár kiváltása (Exod 13,13).
- Adományok a Szentély részére és adományok a szegények részére – *ld. köv. oldalt.*
- ...

Mezőgazdasági vonatkozású törvények

Adományok a szegények részére:

- Pea: a mező sarka (Lev. 19,9; 23,22)
- Leket: lehullott kalászkok (u.ott)
- Sikheḥa: ottfelejtett termény (Deut 24,19)
- Peret: lehullott szőlőszemek (Lev 19,10)
- Olelot: fejletlen, vad szőlőfürtök (u.ott)

- Maaszer ani: ('szegények tizede') a *truma* és a *maaszer rison* után 1/10 a szegények részére, a Smita-ciklus 3. és 6. évében. (Deut. 14,28–29, Deut. 26,12–13)

Adományok a papság részére:

- Truma: ('adomány') a kohanitáknak adandó rész a terményből (Deut. 18,4; Num. 18,12). Tórailag nincs mérték. Rabbnikusan 1/40 – 1/60 közt.
- Maaszer rison: ('első tized') a *truma* után levett tized, a leviták részére. Utóbbi továbbadja ennek tizedét a kohanitáknak.
- Maaszer seni: ('második tized') a *truma* és a *maaszer rison* után levett tized a Smita-ciklus 1., 2., 4. és 5. évében. A tulajdonos Jeruzsálembe vitte, és ott fogyasztotta el.

FACTSHEET:

Pea traktátus

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Pea* (a renden belül a 2. traktátus)
- Fejezetek száma: 8
- Fő téma: A szegényeknek juttatott termények törvényei.
- Tórai forrás: Lev 19, 9–10.
- Érdekesség: Csak a Jeruzsálemi Talmudban van hozzá gemara, a Babilóniai Talmudban nincs.

Leviticus = Leviták könyve = 3Mózes = Vajikra ויקרא

Lev 19, 9–10

ט וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פְּאַת שְׂדֶךְ לְקִצֹּר וְלִקְט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט:
י וְכִרְמֶךָ לֹא תְעוּלֵל וּפְרֹט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

- Károli:

⁹ Mikor a ti földetek termését learatjátok, ne arasd le egészen a te meződnek szélét, és az elhullott gabonafejeket fel ne szedd. ¹⁰ Szőlődet se mezgérelj le, és elhullott szemeket se szedd fel szőlődnek, a szegénynek és a jövevénynek hagyd meg azokat. Én vagyok az Úr, a ti Istenetek.

<https://szentiras.hu/KG/3M%C3%B3z19>

- Szent István Társulat:

⁹ Amikor majd aratjátok földetek termését, ne vágjátok le a föld színéig. Ne szedd össze aratás után az ottmaradt kalászokat, ¹⁰ ne böngészd át szőlőtőkédet, és ne szedegesd föl a fürtről lehullott szemeket. Hagyd ott a szegényeknek és az idegeneknek. Én vagyok az Úr, a te Istened.

Leviticus = Leviták könyve = 3Mózes = Vajikra ויקרא

Lev 19, 9–10

ט וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פְּאַת שְׂדֵךְ לְקִצֹר וְלִקְט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט:
י וְכִרְמֶךָ לֹא תַעוֹלֵל וּפְרֹט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרֵךְ תַּעֲזֹב אֲתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

- RÚF:

⁹ Amikor földetek termését learatjátok, ne arassátok le egészen a mező széléig, és ami aratás közben elhullott, azt ne szedjétek föl. ¹⁰ Szőlődet se böngészd végig, és a szőlődben lehullott szemeket ne szedd föl. Hagyd ott azokat a nincsteleneknek és a jövevényeknek. Én, az ÚR vagyok a ti Istenetek!

- IMIT:

9. És ha learatjátok országatok termését, ne arasd le földed szélét teljesen; és aratásod hulladékát ne szedegesd össze: 10. Szőlődben ne böngéssz és szőlődnék elhullott szemeit ne szedegesd föl, a szegénynek és az idegennek hagyd azokat; én vagyok az Örökkévaló, a ti Istenetek.

Leviticus = Leviták könyve = 3Mózes = Vajikra ויקרא

Lev 19, 9–10

ט וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פְּאֵת שְׂדֵךְ לְקִצֹּר וּלְקֹט קִצִּירָהּ לֹא תִלְקֹט:
י וְכִרְמֶךָ לֹא תֵעוּלֶל וּפְרֹט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וּלְגֵר תִּעַזֵּב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

- RÚF:

⁹ Amikor földetek termését learatjátok, ne arassátok le egészen a mező széléig, és ami aratás közben elhullott, azt ne szedjétek föl. ¹⁰ Szőlődet se böngészd végig, és a szőlődben lehullott szemeket ne szedd föl. Hagyd ott azokat a nincsteleneknek és a jövevényeknek. Én, az ÚR vagyok a ti Istenetek!

- IMIT:

9. És ha learatjátok országatok termését, ne arasd le **földed szélét** teljesen; és aratásod **hulladékát ne szedegesd össze**: 10. **Szőlődben ne böngéssz** és szőlődnek **elhullott szemeit ne szedegesd** föl, a szegénynek és az idegennek hagyd azokat; én vagyok az Örökkévaló, a ti Istenetek.

A *Pea* traktátus szerkezete

- 1–4. fejezetek: a *pea* törvényei
- 4. fejezet vége és 5. fejezet: a *leket* törvényei
- 5. fejezet végétől 7. fejezet elejéig: a *sikheḥa* törvényei
- 7–8. fejezetek: a *peret* és az *olelot* törvényei
maaszer ani
cedaka (jótékonyság, pl. pénzzel)

A *Pea* traktátus keretes szerkezete

- *Pea* 1,1: híres „nyitó misna”

A felkelés után áldás a Tóra-tanulásra, amit ez a részlet követ a „Szóbeli Tórából”.

Ezek a dolgok, melyek a mértéken felül állnak: A szeglet [peá]; az első zsengek [bikurim]; a zarándokünnepre hozott ajándék, [ráájon]; a jótékonyság és a Tóra tanulása. Ezeknek a dolgoknak a gyümölcsét (kamatját) az ember ezen a világon élvezi, de a tőke a másvilágon vár rá. [Fontos] a szülők tisztelete, a jótékonyság, és az emberek közti békéltetés, de a Tóra tanulása mindegyikkel felér.

Halakhikus nyitás után („nincs mértékük”) **aggadikus** folytatás (evilági és túlvilági jutalom), erkölcsi üzenettel.

- [*Pea* 8,9: tipikus „záró misna”]

A Tóra-tanulás értéke egyenlő minden más parancsolat egybeszámolt értékével.

Uri Asaf fordítása:

<http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-2-resz-1>

A *Pea* traktátus keretes szerkezete

- [*Pea* 1,1: híres „nyitó misna”]
- *Pea* 8,9: tipikus „záró misna”

A hosszú **halakhikus** fejezetek után vissza-vagy áttérünk **aggadikus**, erkölcsi témára, még hozzá sok **bibliai idézettel** alátámasztva. Szinte *homiletikus lezárás*.

Akinek ötven *zuz* a vagyona, és ezzel kereskedik, az nem vehet a [szegényekéből]. Akinek nincs szüksége rá, de mégis vesz, az még az életében megízleli, milyen a másokra rászorulni. És az, akinek szüksége van rá, de nem nyúl a szegényekéhez, még az életében megízleli, milyen az, ha másokat táplál. Róla szól az idézet: „Áldott az a férfi, aki az Úrban bíz, és akinek bizodalma az Úr” (Jer 17, 7). Az olyan, mint az igaz bíró, aki az igazság törvénye szerint ítél. Aki nem nyomorék, nem vak és nem sántít, és ilyenek tettei magát, még a halála előtt ilyené válik, róla szól: „Aki jóra igyekezik, jóakaratot szerez: aki pedig gonoszt keres, ő magára jó az” (Péld. 11, 27). Mert azt is mondták: „Igazságot, igazságot kövess, hogy élhess” (MTörv 16, 20). Az a bíró, akit megvesztegetnek és aki az igazságot elferdíti, még az életében elveszti a látását, mert azt mondták: „El ne fordítsd az ítéletet; személyt se válogass; ajándékot se végy; mert az ajándék megvakítja a bölcsek szemeit, és elfordítja az igazak beszédét” (MTörv 16, 19).

Uri Asaf fordítása:

<http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-pea-traktatus-8>

Következő órákra

- Háttér (ismétlés):
  - Fonrobert and Jaffee (eds., 2007, pp. xiii–xx, pp. 1–9; [pdf](#) a honlapon)
  - Stemberger (2001, pp. 62–74; [pdf](#) a honlapon)

- Következő heti előadásra (*Sabbat* traktátus):

Biblia *Exod.* (= *2Mózes*) 20. és 35. fejezetek

Viszlát következő alkalommal!